

פּוֹתָחִים עֵתִיד דו"ח הערכה ארצי

2018-2019
תשע"ט

כתיבה: דביר מצרי ואולימפיו סימו
הנחיה: חיה אמזלג – באהר,
מכון דיגמה להערכה ישומית

3	עיקרי הדברים .....
9	מודל העבודה של התכנית .....
11	מאפייני היישובים בתכנית – מבט ארצי .....
12	מאפייני משפחות המשתתפים .....
13	תהליכי עבודה ותפוקות ברמת הילדים .....
15	השגת מטרות - השפעה מיידית ברמת הילדים .....
21	חוות דעת - צוות חינוכי .....
24	תהליכי עבודה ותפוקות ברמת ההורים .....
26	חוות דעת הורים על התכנית .....
29	השפעה מתמשכת בוגרי התכנית – תמונת מצב ארצית .....

עיקרי הדברים

פותחים עתיד עובדת עם משפחות וילדים הנמצאים במצבי סיכון ומצוקה הנחשבים לאמצע רצף הסיכון. הדבר ניכר הן על פי המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים של המשפחות והן לפי חוות הדעת האינטגרטיבית שגיבשו הנאמנים על הילדים, על בסיס היכרות עם הילד, חוות דעת צוות חינוכי ורווחה וביקורי בית. ההנחה העומדת בבסיס הפעולה של פותחים עתיד היא שאם מאפיינים אלה אינם מטופלים ומוחזקים בגיל הצעיר של בית הספר היסודי הם עלולים בקלות לבוא לידי ביטוי בגלישה לקצה הרצף בגיל הנעורים.

מטרות התכנית הן:

- חיזוק החוסן האישי של הילד ותחושת המסוגלות העצמית שלו
- פיתוח היכולות, העוצמות והכישרונות של הילד
- הנגשת השירותים החברתיים הזמינים עבור הילד ומשפחתו והרחבתם
- יצירת סביבה חינוכית תומכת לילד בביה"ס
- עידוד מעורבות הורית בחיי הילד ותמיכה בו
- חיזוק היכולות ההוריות ותרומה לצמיחת התא המשפחתי

הממצאים המובאים בדיווח זה מעידים כי התכנית ברמה הארצית משיגה את כל מטרותיה במידה רבה.

מבחינת האפקטיביות המיידית של התכנית על המשתתפים, הממצאים מלמדים כי בסיום שנות השתתפות בתכנית,

בכל המעגלים בהם פועלת התכנית נראה שיפור¹ מובהק² בקרב מרבית המסיימים:

- אשכול חוסן אישי – בקרב 84% מהמשתתפים ניכר שיפור בחוסן האישי. (מדידת הצטרפות 5.14 לעומת מדידת סיום 6.90).
- אשכול תפקוד חברתי – בקרב 77% מהמשתתפים ניכר שיפור בתפקוד החברתי. (מדידת הצטרפות 6.91 לעומת מדידת סיום 8.11).
- אשכול תפקוד לימודי – בקרב 71% מהמשתתפים ניכר שיפור בתפקוד הלימודי. (מדידת הצטרפות 5.93 לעומת מדידת סיום 6.90).
- אשכול קשרים במשפחה גרעינית – בקרב 70% מהמשתתפים ניכר שיפור באיכות הקשרים. (מדידת הצטרפות 6.54 לעומת מדידת סיום 7.44).
- אשכול תפקוד הורי – בקרב 69% מהמשפחות ניכר שיפור בתפקוד ההורי. (מדידת הצטרפות 7.44 לעומת מדידת סיום 8.11).

חוות דעת צוות חינוכי

הצוותים החינוכיים בבתי הספר הם אחד השותפים המרכזיים של פותחים עתיד לעבודה עם הילדים ובני הנוער. חוות הדעת של הצוותים החינוכיים מתייחסת הן לתפישות של הצוותים החינוכיים את פעילות התכנית ואת תרומתה לילדים והן

¹ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

² שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < 0.05$ לכל הפחות, פרט למדד 'בעיות המשמעת' במעגל הלימודי.

את חוות דעתם של הצוותים החינוכיים כלפי תפקוד התכנית ותרומתה לקשר המקצועי ולאקלים הבית ספרי. חוות הדעת עמדה על התפיסה של הצוותים החינוכיים את פותחים עתיד כגורם מתערב מקצועי ואחראי בבתי הספר; כגורם התורם רבות הן לילדים עצמם – בחיזוק החוסן שלהם, והן לבית הספר – בהעמקת המודעות של הצוות לצרכים ולרקע של התלמידים, ובהרחבת סל המענים העומד לרשות בית הספר.

אנו רואים חשיבות רבה בקבלת חוות הדעת של הצוות על הקשר עם צוות התכנית וההתנהלות של התכנית במהלך השנה החולפת ובמהלך השליש האחרון של השנה, ביקשנו את חוות דעתם באמצעות טופס משוב מובנה וסגור למחצה. המדגם כלל את כל מנהלות בתי הספר בהם פועלת התכנית והיועצות החינוכיות, לצד מחנכת עד שתיים מכל בית ספר, שתלמידיה משתתפים בתכנית.

להלן עיקר הממצאים:

רובם המוחלט של חברי הצוות החינוכי (98%) מגדירים את רמת הקשר שלהם עם התכנית כגבוהה³, קיים קשר משמעותי של מפגשים קבועים, התייעצות ושיתוף פעולה הדוקים.

חברתי הצוות החינוכי התבקשו לעמוד על תרומת התכנית לבית הספר עצמו. מרביתם מדווחים כי במהלך השנה האחרונה התכנית תרמה לבית הספר במידה גבוהה⁴ בהיבטים הבאים:

88%	העלאת המודעות לצרכים ולמאפיינים של ילדים ומשפחות בסיכון
87%	יצירת סביבה חינוכית תומכת לילד בבית הספר
85%	הנגשת והרחבת השירותים החברתיים הזמינים לילדים
78%	שיפור התקשורת בין ביה"ס וההורים

חברי הצוות החינוכי התבקשו לחוות את דעתם על ההתנהלות של הנאמנות והקשר שלהן עם התלמידים. מרבית חברי הצוות החינוכי מדווחים כי במהלך השנה האחרונה בלטו לחיוב במידה גבוהה⁵ ההיבטים הבאים:

98%	הנאמנים מחויבים ומסורים לתלמידים שבאחריותם
98%	התלמידים מרגישים חיבור משמעותי לנאמנים
95%	הנאמנים מפגינים רמה מקצועית גבוהה
81%	מעורבותם ונוכחותם של הנאמנים מורגשת בפעילויות בית ספריות

מרבית חברי הצוות החינוכי (98%) ימליצו בוודאות לעמיתיהם במסגרות חינוך מקבילות על פעילות התכנית.

³ ציון ממוצע של 6.3 נקודות בסולם של 1-7

⁴ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁵ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

חוות דעת הורים

רוב ההורים סבורים שיש לפותחים עתיד תרומה גבוהה⁶ וסבירה⁷ של התכנית לילדיהם בארבעת מעגלי הליווי בתכנית: אישי, חברתי, לימודי ומשפחתי:

מעגל	במידה גבוהה	במידה סבירה	במידה מועטה
מבחינה אישית	88%	9%	2%
מבחינת חברתית	82%	12%	6%
מבחינה לימודית	64%	21%	15%
מבחינה משפחתית	73%	13%	14%

הרוב הגדול של ההורים מדווח על תרומה גבוהה⁸ להעלאת המודעות שלהם למאפיינים ולצרכים של הילד (81%). רוב ההורים מרוצים ברמה גבוהה⁹ מאיכות הקשר של הנאמן עם ילדם (98%) ועם ההורים עצמם (86%).

בוגרי התכנית

הבוגרים הם בני נוער אשר סיימו את התכנית בהצלחה. מטרת המעקב אחר הבוגרים היא לבחון את ההשפעה המתמשכת של פותחים עתיד על מוטביה במונחים של תפקוד מיטבי, מיצוי יכולות אישיות ושביעות רצון מהחיים. לשם כך נערך סקר שנתי בקרב הבוגרים, במטרה לאסוף נתונים על הבוגרים על מנת לבחון את מסלול חייהם. השנה מדגם הבוגרים כלל, ברובו המוחלט, בוגרים וותיקים בלבד (גילאי 13-25, ממוצע גילאים 17.74, 83% סיימו לפני 4 שנים ויותר, ממוצע שנות וותק בוגרי המדגם 5.6 שנים).

הממצאים נותרים עקביים משנה לשנה ומישוב לישוב ומעידים כי לפותחים עתיד השפעה מתמשכת על הבוגרים. האפקט של התכנית אינו מתפוגג אלא להיפך, הוא מתבסס ומשפיע על האופן שבו הבוגרים מתנהגים ותופסים את עצמם ואת עתידם. יתר על כן, ההשתתפות בתכנית גם מונעת החמרה עתידית ומצמצמת את ההשפעה של גורמי הסיכון על יכולתו של הילד להאמין בעצמו ולמצות את כישוריו ויכולותיו בהקשר נורמטיבי. תקופת ההשתתפות בתכנית מחזקת את הילדים ומציידת אותם בתחושת מסוגלות עצמית, חוסן אישי וכלים להתמודדות תקינה ומוצלחת עם אתגרי הגיל.

השנה מנה המדגם 359 בוגרים, להלן עיקר הממצאים –

- מחצית מהמשיבים הם בנים (52%) ומחצית בן בנות (48%).
- מרבית משתתפי המדגם נמנים על המגזר היהודי (סה"כ 75% יהודים: 42% חילוניים, 21% מסורתיים, 7% דתיים ו-5% חרדים). יתר משתתפי מדגם הבוגרים הם ערבים-מוסלמים (16%), דרוזים (5%), נוצרים (2%), ערבים נוצרים (1%) ובדואים (1%).
- מרביתם בוגרים לאחר גילאי תיכון (54.8%), והיתר בגילאי תיכון (37.6%) וחטיבת הביניים (7.5%).

⁶ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁷ אחוז המשיבים בציון של 3 נקודות בסולם של 1-5

⁸ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁹ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

✓ לימודים –

- הרוב המוחלט של הבוגרים (למעט ארבעה בוגרים (1.1%)) נמצאים כיום או שבגרו את לימודיהם במסגרת לימודית פורמאלית. כלומר, אינם נושרים מהמערכת החינוכית. יתר על כן, 69% מבוגרי התכנית מייחסים לפותחים עתיד תרומה גבוהה¹⁰ להשתלבותם במסגרת הלימודים שלאחר סיום ההשתתפות בפותחים עתיד
- מתוך סך הבוגרים במדגם שלאחר גילאי תיכון (86%), סיימו עם תעודה תיכונית¹¹.

✓ תחושת שייכות לקהילה ולמדינה –

- 17% מבוגרי התכנית¹² התנדבו או מתכננים להתנדב למסגרות שנת שירות ומכינות קדם צבאיות.
- 64% מהבוגרים מביעים תחושת שייכות גבוהה¹³ לקהילה/ליישוב בו הם חיים.
- 51% מהבוגרים הביעו מידה גבוהה¹⁴ של רצון להמשיך לחיות בקהילה / ביישוב גם בבגרותם.
- 55%¹⁵ מרגישים שבמידת הצורך ישנם גורמים בקהילה שיוכלו לסייע להם.
- שיעורי הצבעה¹⁶: 56% מבוגרי התכנית משתתפים בהצבעה לכנסת, 62% מבוגרי התכנית משתתפים בהצבעה לרשויות המקומיות.

✓ שירות צבאי ושירות לאומי אזרחי –

- מוטיבציה¹⁷ לגיוס בקרב בוגרי התכנית בגילאי התיכון:
  - מקרב בוגרי התכנית בגילאי תיכון, 74% מביעים מוטיבציה גבוהה לגיוס לצבא, 6% מביעים מוטיבציה בינונית לגיוס לצבא, ו- 20% מביעים מוטיבציה נמוכה לגיוס.
  - מתוך אלו אשר הביעו מוטיבציה נמוכה ובינונית לגיוס: 33% מביעים מוטיבציה גבוהה להתנדבות בשירות לאומי-אזרחי, 6% מביעים מוטיבציה בינונית לשירות לאומי-אזרחי ו- 61% מביעים מוטיבציה נמוכה לשירות לאומי-אזרחי.
- אופי השירות בקרב בוגרי התכנית אשר משרתים כיום או נמצאים לאחר שירות צבאי:
  - 16% משרתים בתפקיד קרבי, 47% משרתים בתפקידי תמיכה ללוחמה ו- 38% משרתים בתפקיד עורפי.
- 17% משרתים בתפקיד פיקודי.

✓ מוגנות –

- מרבית הבוגרים דיווחו כי אינם היו מעורבים בתקרית אלימה (94%) או באירוע של בריונות או פגיעה ברשתות החברתיות (97%).

✓ תפקוד חברתי –

- רבע ויותר מהבוגרים משתתפים בתנועת נוער (24%), בדומה לנתונים הארציים בישראל;

¹⁰ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 7.21.

¹¹ בגרות מלאה (62%), בגרות חלקית (18%) ותעודת גמר תיכון (6%).

¹² מתוך סך הבוגרים בכיתות י' ומעלה (56 בוגרים מתוך 332).

¹³ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 7.27.

¹⁴ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 6.19.

¹⁵ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 6.53.

¹⁶ מתוך סך הבוגרים אשר התקיימו בחירות לאחר הגעתם לגיל המקנה זכות בחירה.

¹⁷ בסולם של 1-10, ציון של 7-10 נקודות מצוין מוטיבציה גבוהה, ציון של 5-6 נקודות מצוין מוטיבציה בינונית וציון של 1-4 נקודות מצוין מוטיבציה נמוכה.

✓ מעורבות חברתית –

- כרבע מהבוגרים **מתנדבים (25%)**, רוב רובם של הבוגרים המתנדבים, מתנדבים בקביעות במסגרות התנדבות מתמשכות (79%).

✓ תפיסת עתיד –

- **תפיסת העתיד** של צעירים היא הדרך בה הם רואים את מכלול התכניות שהם מאמינים כי אפשריות לעתידם יחד עם השאיפות, הציפיות והחששות שלהם לגבי עתידם¹⁸. 57% מבוגרי התכנית מדווחים כי **שאיפותיהם לעתידם ולחיייהם הבוגרים ברורות להם** וכי הם "יודעים מה הם רוצים לעשות כשהיו גדולים". ל- 93% מהם ברורה הדרך ומה עליהם לעשות כדי **לממש את שאיפותיהם**.
- 76% מתוך כלל מדגם¹⁹ בוגרי התכנית שואפים ל**רכוש השכלה גבוהה**.

✓ שביעות רצון של הבוגר מחייו –

- הרוב המוחלט של הבוגרים (94%) מביעים **שביעות רצון גבוהה**²⁰ מחייהם. רובם (95%) מאמינים במידה **גבוהה**²¹ כי עומדים לרשותם המשאבים (כוחות פנימיים, יכולות, ידע, תמיכה של משפחה, חברים ואנשי מקצוע) כדי להתמודד עם אתגרי החיים, כפי שהם תופסים אותם.

✓ תפיסת התרומה של פותחים עתיד לבוגר –

- הרוב הגדול של הבוגרים מדווח על **השפעה גבוהה**²² לפותחים עתיד עליהם בתחומים בהם מפעילה התכנית התערבות מכוונת – כשהמוביל הוא **התחום האיש**²³ (76%) ולאחריו, **התחום החברתי**²⁴ (76%) ו**התחום הלימודי**²⁵ (69%).
- בתחום המשפחתי חלוקים ביניהם הבוגרים לגבי מידת ההשפעה של התכנית לאורך השנים, כאשר כמחצית ויותר מדווחים על **השפעה גבוהה**²⁶ (59%). ממצא זה אינו מפתיע שכן, חלק מהעבודה עם הוריהם נסתר מעיני הילדים והנוער. בנוסף, קשה מבחינה רגשית והכרתית לייחס שינויים במרקם היחסים המשפחתי האינטימי לגורמי חוץ.
- הרוב המוחלט של הבוגרים (93%) **רואים את הנאמן כמי שסייע להם במידה גבוהה**²⁷ להצליח בחיים.

התועלות שתוארו מתאפשרות בזכות שני גורמים. האחד, **עקרונות העבודה של התכנית** – התפיסה ההוליסטית של מרחבי החיים, הסתמכות על הנאמן כמבוגר משמעותי וכדמות מודל בחייו של הילד, השילוב בין מתכונות העבודה הפרטנית, הקבוצתית והקהילתית, השותפות 'עם' והתכלול 'של' הגורמים בסביבת הילד מבחינת מודעות וערנות לצרכיו, לצד מעורבות ומחויבות לרווחתו ולקידומו, ולבסוף, הניהול השיטתי והמובנה של המידע והידע בתכנית בכל רמות הפעולה.

¹⁸ Seginer, R. (1988). Adolescents facing the future: Cultural and sociopolitical perspective. *Youth and Society*, 19(3), pp. 314-333

¹⁹ מקרב 184 משיבים על שאלה זו מתוך כלל המדגם הארצי.

²⁰ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.74.

²¹ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.50.

²² אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10.

²³ ציון ממוצע של 7.79 בסולם של 1-10.

²⁴ ציון ממוצע של 7.72 בסולם של 1-10.

²⁵ ציון ממוצע של 7.16 בסולם של 1-10.

²⁶ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 6.54.

²⁷ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.72.

השנה, נכתבו **תכניות אישיות לרוב המוחלט של משתתפי התכנית (91%)**, בשיתוף פעולה שיטתי ונרחב עם צוותי בתי הספר; איגום משאבים לשם מתן מענה מותאם לילדים ובכללם, טיפול ייעודי; **והתקיימו מפגשי צוות"א למרבית משתתפי התכנית (68%)**, כביטוי חשוב לאיכות עבודת התכלול המתבצעת סביב הילד.

ההון האנושי של פותחים עתיד הוא הגורם השני להצלחה – צוות איכותי שרובו בני המקום, המאמין בילדים ומגלה רמה גבוהה של מסירות, יצירתיות ומחויבות לצד מקצוענות בתהליכי העבודה.

לסיים, נראה כי פותחים עתיד מתמודדת בהצלחה עם האתגרים שאיתרה הוועדה הציבורית (ועדת שמיד, 2006) לבדיקת מצבם של ילדים ובני נוער בסיכון ובמצוקה – היא תורמת להרחבת היצע השירותים לילדים ונוער בסיכון בישובים הנמצאים בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של ישראל, מתמקדת בהפניית משאבים לגילאים צעירים של ילדים בסיכון, בדגש על מניעה ופועלת באוריינטציה של תיאום ויצירת שיתופי פעולה להבטחת התערבות הוליסטית והמשכית, מתוך רגישות לרב-תרבותיות. מדיניות ההעסקה של תושבים מקומיים (בני אותו ישוב או אזור) בתכנית תורמת לא רק להבנה מעמיקה יותר של מאפייני המקום, השותפים וקהלי היעד אלא גם לחיזוק והצמחה של מנהיגות מקצועית מקומית.

מודל הנאמנות

כדי להשיג את מטרותיה התכנית יוצרת ומעודדת הזדמנויות לצמיחה ולהתפתחות באמצעות רעיון חדשני וייחודי לפותחים עתיד – **מודל הנאמן**, "תפירת חליפה" אישית והוליסטית לכל ילד לפי נקודות החוזק וצרכי החיזוק שלו ובאמצעות השילוב בין מכלול רחב של אמצעי התערבות. עצם הנוכחות של הנאמן מהווה גורם חוסן עבור המוטב ומקנה לו כלים להתמודדות עם אתגרים, מחזקת את הקשר הורה-ילד, מעודדת את הילד והוריו למעורבות פעילה בבית הספר, במסגרות בלתי-פורמאליות ולהתנדבות בקהילה.

מודל הנאמנות מאתגר את ההבחנות המסורתיות בין תפקידים מקצועיים, סמך-מקצועיים ובלתי מקצועיים בשדה החברתי ומציע חלוקת עבודה חדשה בין הגורמים המעורבים במניעה ובטיפול באוכלוסיות מוחלשות. המודל מבוסס על ארבע גישות מרכזיות: **התפיסה האקולוגית**²⁸ של הילד ומשפחתו, התיאוריה של הדרה חברתית²⁹, הגישה של **פיתוח קהילתי**³⁰ וגישה **רגישת-תרבות**³¹. השילוב בין גישות אלה מתבטא בהכרה **בחשיבותה של המשפחה בהתערבות ומניעה בקרב ילדים ונוער בסיכון**; בהעדפה של **התערבות בקהילה**³² וצמצום הוצאה חוץ ביתית; בבניית צוות התכנית מתוך **תושבי הישובים והקהילות המוחלשות** עצמן ובאסטרטגיה של **בניית שותפויות מקומיות**.

מרחבי עבודת הנאמן

- **הנאמנים** - במסגרת התכנית, עוברים הנאמנים הכשרה ייחודית לתוכנית, משמשים בתפקידים במשרה מלאה ומלווים 16 ילדים ובני משפחתם במשך 3-5 שנים.
- **שילוב מרחבים ואמצעי התערבות** - הנאמנים פועלים בבוקר במסגרת בתיה"ס ואחר הצהריים בבתיים, בפעילויות קבוצתיות וכד' על מנת לתמוך וללוות את המוטבים במרחבי חייהם.
- **הוליסטיות** - תהליך הליווי מתייחס אל הילד באופן הוליסטי באמצעות ארבעה מעגלי התערבות ובהתבסס על גיבוש תכנית אישית מותאמת לכל משתתף, איתור הגורם המסייע המתאים בקהילה והנעת תהליכי תכלול עם השותפים הרלבנטיים.
- **תכלול** (אינטגרציה) - אופייה ההוליסטי של התוכנית בא לידי ביטוי במעורבותם של הגורמים השונים בסביבת הילד והמשפחה, בתפקידו של הנאמן ביצירת הלימה בין צרכיו של הילד

²⁸ Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development, Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

²⁹ אדלשטיין, א' (2014). הדרה. לקסי-ק"י (1). 7-6.

³⁰ Rothman, J. (2007). Multi Modes of Intervention at the Macro Level. *Journal of Community Practice*, 15(4). 11-40.

³¹ רבין, ק'. (עורכת) (1999). להיות שונה בישראל: מוצא עדתי מגדר וטיפול. תל אביב: הוצאת רמות אוניברסיטת תל אביב.

³² סדן, א' (2009). עבודה קהילתית: שיטות לשינוי חברתי. בני ברק: הוצאת הקיבוץ המאוחד.

למשאבים הקיימים סביבו והנעה להשלמת המשאבים החסרים, לצד הנגשת מענים נוספים במסגרת התכנית בתחומים של הדרכת הורים, מיצוי זכויות, וליווי למשפחות.

- **מניעה וטיפול** - חלק מהעבודה עם ילדי התכנית עוסק בטיפול והתערבות בנקודות קושי ומשבר ובחלקה, זוהי עבודת מניעה. מכיוון שכך ומשום שהתכנית מתערבת בקרב ילדים הנמצאים בתהליך התפתחותם, חלק מהשינויים מבשילים רק לאחר שהילד נפרד מהתכנית.
- **הורים** – המשפחה, כסוכן הסוציאליזציה הראשוני, מקבלת מקום משמעותי בתהליך העבודה. העבודה עם ההורים מתבצעת על ידי הנאמן - באמצעות מפגשי בית, שיחות עם ההורים, הכנה למפגש צוות"א וכדומה. ועל ידי רכזת משפחה וקהילה – באמצעות בקבוצות ייעודיות בנושאי הורות ומשפחה והעצמה. בנוסף, גם הנאמנים וגם רכזת המשפחה וקהילה מגישים במקרי הצורך סיוע למשפחה במיצוי זכויותיה.

מאפייני היישובים בתכנית – מבט ארצי

התכנית עובדת ב- 36 יישובים ומועצות אזוריות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של ישראל. יישובי התכנית מדורגים במנעד רחב של **אשכולות המדד החברתי-כלכלי**³³, החל משגב שלום (אשכול 1) ועד לתל אביב יפו³⁴ (אשכול 8, 4.3³⁵ בממוצע בשכונות בהן התכנית פועלת). **הממוצע האשכולי הארצי** של יישובי התכנית עומד על 4.6 מתוך עשרה אשכולות (**האשכול החציוני** עומד על 5).

תכנית פותחים עתיד פועלת בחברה הישראלית מזה כ- 14 שנים, החל משנת 2006, וממומנת על ידי הסוכנות היהודית, משרד החינוך, הפדרציות היהודיות - צפון אמריקה/המגבית המאוחדת לישראל, קרן היסוד, תורמים פרטיים מישראל ומרחבי העולם, וכן מתקציב הרשויות המקומיות והתכנית הלאומית.

צוות התכנית ביישובי התכנית (תקן) מונה 335 נשות צוות – 32 מנהלות יישוביות, 28 רכזות משפחה וקהילה ו-275 נאמנות.

משתתפים בתכנית - בתכנית משתתפים 4081 ילדים (57% בנים, 43% בנות) המגיעים מ-4003 משפחות ובסה"כ עובדת התכנית עם 20,405 מוטבים ישירים ועקיפים (מתוכם כ-12,243 מוטבים ישירים). התכנית קרובה למיצוי מלוא המכסה אשר תקציבה מאפשר (94%, 4081/4346).

בתי ספר - התכנית עובדת ב-167 בתי ספר בסה"כ. מהם 28 חטיבות ביניים (17%) ו-139 בתי ספר יסודיים (83%). 86% מבתי הספר משתייכים לחינוך היהודי (51% בחינוך הממלכתי, 28% בחינוך הממלכתי דתי ו-7% בחינוך החרדי-תורני), 11% מבתי הספר משתייכים לחינוך הערבי, 2% לחינוך הבדואי ו-1% לחינוך הדרוזי.

שלב חינוך						מגזר	
יסודי + חט"ב		חט"ב		יסודי			
אחוז	מספר בתי ספר	אחוז	מספר בתי ספר	אחוז	מספר בתי ספר		
7%	12	4%	1	8%	11	יהודי	חרדי/תורני
2%	3	0%	0	2%	3	בדואי	ממלכתי
1%	2	0%	0	1%	2	דרוזי	
51%	85	61%	17	49%	68	יהודי	
11%	18	7%	2	12%	16	ערבי	ממלכתי דתי
28%	47	29%	8	28%	39	יהודי	
100%	167	100%	28	100%	139		סה"כ

³³ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 1. רשויות מקומיות לפי סדר עולה של המדד החברתי-כלכלי, 2015](#).

³⁴ האשכול היישובי של ת"א יפו רבתי הינו 8 ואינו משקף את המדד החברתי כלכלי בשכונות בהם התכנית עובדת.

³⁵ **הציון האשכולי הממוצע של האזורים הסטטיסטיים בהם התכנית עובדת בתל אביב – יפו עומד על 4.3**. בת"א יפו רבתי המדד החברתי-כלכלי נע בין 1 ל-10 ברחבי האזורים הסטטיסטיים השונים בעיר (מתוך: [לוח 1 - אזורים סטטיסטיים, לפי סדר אלף-ביתי של שמות העיריות והמועצות המקומיות: ערך המדד החברתי-כלכלי 2015, דירוג ואשכול](#)). הפילוח של האזורים הסטטיסטיים בהם התכנית עובדת נעשה על פי [רשימת רחובות ושכונות עיקריים, לפי אזורים סטטיסטיים, מפקד האוכלוסין 2008](#)

מאפייני משפחות המשתתפים

במבט הארצי תכנית פותחים עתיד פועלת בקרב משפחות בעלות מספר מאפייני סיכון:

- **מעל לרבע** מהמשפחות **מוכרות לשירותי הרווחה (27%)**. הנתון גבוה מהממוצע הארצי במדינה (16%) וגבוה מהממוצע ביישובים מאשכולות ה-5-6 (24%) (האשכול החציוני של יישובי התכנית) במדד החברתי-כלכלי.³⁶
- **קרוב למחצית** מהמשפחות הן **משפחות גדולות** (משפחות בנות ארבעה ילדים ויותר) (43%), נתון הגבוה באופן משמעותי ביותר ממוצע המשפחות הגדולות בערים בהם פועלת התכנית³⁷ (16.1%).
- **כרבע** מהמשפחות הן **עצמאיות (25%)**, נתון הגבוה ביחס למספר המשפחות העצמאיות במדינה³⁸ (6%).
- **במיעוט** מהמשפחות, לפחות אחד ההורים הינו **עולה (14%)**. שיעור זה דומה בהשוואה לשיעור הארצי של עולים במדינה (14%) ונמוך במעט בהשוואה לממוצע שיעור העולים ביישובים בהם פועלת התכנית (17%)³⁹.
- השיעור הארצי בפותחים עתיד של **הורים בלתי מועסקים** עומד על 12% (אבות) ו-25% (אימהות) בקרב משתתפי התכנית מהמגזר הערבי השיעור הארצי עומד על 18% אבות בלתי מועסקים ו-50% אימהות בלתי מועסקות. שיעור ה**בלתי מועסקים**⁴⁰ במדינה עומד על 4.1% (גברים) ו-4.3% (נשים).

שיעור משפחות במדינה	שיעור מאפייני סיכון בקרב משפחות התכנית			
	מבט ארצי	מגזר ערבי	מגזר יהודי	
16%	27% (1137)	31% (259)	26% (879)	משפחות מוכרות לרווחה
16.1%	43% (1808)	56% (475)	40% (1333)	משפחות גדולות
6%	25% (1055)	19% (158)	27% (897)	משפחות עצמאיות
14%	14% (594)	8% (65)	16% (530)	משפחות עולות
4.1%	12% (503)	18% (149)	11% (355)	אבות בלתי מועסקים
4.3%	25% (1033)	50% (420)	18% (614)	אמהות בלתי מועסקות

³⁶ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 7.12 רשומים במחלקות לשירותים חברתיים- לפי אשכול חברתי כלכלי](#), בהשוואה לסך האזרחים הרשומים

[בלוח 1 - רשויות מקומיות, לפי סדר עולה של המדד החברתי-כלכלי \(2015\)](#).

³⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 1. רשויות מקומיות, לפי סדר אלף בית: ערך מדד חברתי-כלכלי 2015, דירוג ואשכול, והמשתנים המשמשים לחישוב המדד](#).

³⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [משפחות בישראל - נתונים לרגל יום המשפחה, פברואר 2019](#).

³⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח אוכלוסייה ביישובים שבהם 5,000 תושבים ויותר ואוכלוסיית עולי 1990 ואילך, סוף 2017](#); הנתון לא כולל את מספרי העולים במועצות האזוריות בהן פועלת התכנית.

⁴⁰ שנתון סטטיסטי לישראל 2018, [לוח 12.1: אוכלוסיית בני 15 ומעלה ואוכלוסיית בני 25-54 \(גילי עבודה עיקריים, לפי תכונות כוח העבודה האזרחי, קבוצת אוכלוסייה ומין\) לשנת 2017](#).

תהליכי עבודה ותפוקות ברמת הילדים

שיתופי פעולה

'פותחים עתיד' עובדת בממשק הדוק עם אגפי החינוך והרווחה בישובים. חלק ניכר מהפעילות של התכנית מתרחש במרחב הבית ספרי, כשחדרי הפעילות של פותחים עתיד ממוקמים בבתי הספר והנאמנים משתלבים בצוות הבית ספרי.

ביטויים לממשק של התכנית עם גורמי החינוך והרווחה בישוב ניכרים לאורכו של תהליך העבודה כולו – החל מאיתור ילדים לתכנית, מתן חוות דעת על המוטבים, השתתפות במפגשי הצוות"א ומעורבות בתהליך התערבות של הילד והמשפחה.

הנאמנים מכוונים להשתלב בפעילות הבית ספרית הן כאמצעי לחיזוק של המשתתפים בתכנית, והן כחלק מהתפיסה הקהילתית של פותחים עתיד.

הרחבה של שיתופי הפעולה עם גורמי הרווחה ניכרת בפעולות השונות, הדרכה של צוות פותחים עתיד על ידי ראשי צוותים מאגף הרווחה ולחילופין, השתלמויות / אירועים של פותחים עתיד עבור גורמי הרווחה.

במקביל, התפיסה הקהילתית של התכנית באה לידי ביטוי בהעמקת שיתופי פעולה עם ארגונים וגורמים מקומיים – ציבוריים, עסקיים ופילנתרופיים לשם חיזוק הדדי – של הקהילה ולטובת מוטבי התכנית. חלק משיתופי הפעולה מתמשכים וחלקם חד פעמיים. רובם נוגעים במוטבי התכנית וחלקם מכוונים לצוות בלבד.

תכניות אישיות

לכל ילד וילד בפותחים עתיד נבנית תכנית עבודה אישית, המבוססת על ניתוח חזקותיו וצרכיו של הילד ועל סיפורו האישי בתוך ההקשר המשפחתי, החברתי והבית ספרי. התכנית האישית מאפשרת ליצור מסגרת המגדירה סדרי עדיפות ומיקוד בתהליך העבודה ומקדמת תיאום ומחויבות לתהליך עבודה מתמשך של כל הגורמים הקשורים בה: הילד, הנאמן, הורי הילד והמערכת המקצועית המקיפה והמסייעת ליישום תכנית העבודה.

במהלך תשע"ט נכתבו תכניות עבודה אישיות למרבית מתוך משתתפי התכנית (91%, 3620)⁴¹. שיעור זה דומה בהשוואה לשיעור הארצי אשתקד (91%).

שיעור תכניות אישיות	
ארצי תשע"ח	ארצי תשע"ט
91%	91% (3620)

⁴¹. הפער בשיעור התכניות האישיות והצוות"אות נובע בעיקרו בשל חילופי כח אדם, יציאה נאמנות לחופשת לידה, פערים בתיאום עם הורי הילדים בתכנית ופערים בתיאום עם הצוותים החינוכיים.

צוות"אות

מפגש צוות"א (ראשי תיבות של **צוות תכנית אישית**) הוא צוות פעולה רב תחומי בו אמורים להשתתף מכלול הגורמים המטפלים בילד ובמשפחתו, והמכירים את צרכיו כמו גם את המענים הקיימים בישוב. מפגש הצוות"א נועד לייצר היכרות מעמיקה עם צרכי הילד, לרתום את כלל הגורמים לשיתוף פעולה במענים האפשריים ולתאם ביניהם. ככזה, מהווה המפגש תחנה משמעותית בתהליך התכלול המתמשך של הנאמן.

במהלך תשע"ט התקיימו צוות"אות עבור כשני שלישי ממשתתפי התכנית (2719, 67%) שיעור זה דומה בהשוואה לשיעור מפגשי הצוות"א הארצי אשתקד (68%)⁴².

שיעור צוות"אות	
ארצי תשע"ח	ארצי תשע"ט
68%	67% (2719)

נוכחות בצוות"אות

	נוכחות חובה			נוכחות רשות		
	משפחה צוות חינוכי			צוות התכנית		
נוכח/שנ"ל	אם	אב	מחנכת	נאמנה	מנהלת	רכזת משפחה וקהילה
רווחה	משפחה	צוות חינוכי	מסגרת	מסגרת	מסגרת	מסגרת
עובדת סוציאלית	מנהלת בי"ס	יועצת	ילד	מסגרת	מסגרת	מסגרת
אחוז ארצי תשע"ח	89%	22%	96%	100%	64%	34%
אחוז ארצי תשע"ט	88%	22%	96%	100%	68%	28%

⁴² הפער בשיעור התכניות האישיות והצוות"אות נובע בעיקרו בשל חילופי כח אדם, יציאה נאמנות לחופשת לידה, פערים בתיאום עם הורי הילדים בתכנית ופערים בתיאום עם הצוותים החינוכיים.

השגת מטרות - השפעה מיידיית ברמת הילדים

חוות דעת נאמן

הערכת האפקטיביות של התכנית בהשגת מטרותיה לטווח הקצר נשענת על מדידת מצבו של הילד בלמעלה מ-20 מדדים, המתכנסים לארבעת מעגלי ההתערבות של התכנית – אישי, חברתי, לימודי ומשפחתי – בהצטרפותו לתכנית, בתום כל שנה ובסיומה. מדידה זאת מבוססת על אינטגרציה של מקורות מידע המתבצעת על ידי הנאמן.

כשם שנתפרת לכל ילד בתכנית חליפה לפי צרכיו ויכולותיו, כך **מדידת השינוי** במהלך או בתום השתתפותו בתכנית היא **יחסית למצבו ההתחלתי**. השינוי מוגדר לפי שני פרמטרים:

1. **אחוז משפרים את מצבם** – בהתבסס על עליה או ירידה בציון אחד לפחות בסולם 1-10 במדדי הערכה. **סולם המדידה נע בין נמוך/בעייתי מאד (דרגות 1-2 בסולם 1-10) לגבוה/טוב מאד (דרגות 9-10)**. מכיוון שהתכנית מכוונת לשינויים מורכבים, אנו משתמשים בשני סוגים של ערכי סף כדי לבחון את היקף המסיימים שמצבם השתפר.

ערך סף עליון – המדדים שבהם השתפר המצב של **מחצית ויותר** המסיימים.

ערך סף תחתון – המדדים שבהם השתפר המצב של **שליש ויותר** מהמסיימים.

2. **עוצמת השינוי** – ברמה האישית של כל ילד המסיים ושל כלל המסיימים, באמצעות מבחן t למדגמים מזווגים (כלומר, השוואת מצבו של אותו ילד בין ההצטרפות לסיום התכנית).

המדדים מתכנסים לאשכולות של ⁴³ מעגלי ההתערבות של התכנית. בכל אשכול ניתנים למדדים השונים משקלות דיפרנציאליים בהתאם לחשיבותם ולתרומתם לאשכול.

הממצאים מלמדים כי בסיום שנות השתתפות בתכנית, **בכל המעגלים בהם פועלת התכנית נראה שיפור**⁴⁴ **מובהק**⁴⁵ **בקרב מרבית המסיימים:**

- **אשכול חוסן אישי** – בקרב 84% מהמשתתפים ניכר שיפור בחוסן האישי. (מדידת הצטרפות 5.14 לעומת מדידת סיום 6.90).
- **אשכול תפקוד חברתי** – בקרב 77% מהמשתתפים ניכר שיפור בתפקוד החברתי. (מדידת הצטרפות 6.91 לעומת מדידת סיום 8.11).
- **אשכול תפקוד לימודי** – בקרב 71% מהמשתתפים ניכר שיפור בתפקוד הלימודי. (מדידת הצטרפות 5.93 לעומת מדידת סיום 6.90).
- **אשכול קשרים במשפחה גרעינית** – בקרב 70% מהמשתתפים ניכר שיפור באיכות הקשרים. (מדידת הצטרפות 6.54 לעומת מדידת סיום 7.44).
- **אשכול תפקוד הורי** – בקרב 69% מהמשתתפות ניכר שיפור בתפקוד ההורי. (מדידת הצטרפות 7.44 לעומת מדידת סיום 8.11).

⁴³ מעגל ההתערבות המשפחתי מחולק לשני אשכולות: תפקוד הורי וקשרים במשפחה הגרעינית

⁴⁴ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁴⁵ שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < 0.05$ לכל הפחות, פרט למדד 'בעיות המשמעת' במעגל הלימודי.

פירוט הממצאים בתוך כל אשכול מדדים מראה כי השיפור מתרחש לא רק במדדים שבהם נזקקו המשתתפים לחיזוק אלא במקרים רבים גם במדדים שאותרו בהצטרפות כנקודות חוזק, באופן יחסי.

להלן פירוט המדדים לפי אשכול, בהתבסס על מדגם של ⁴⁶4112 בוגרי התכנית.

הערכת השפעת התכנית על פי אשכולות						
כלל ארצי						
ממוצע אשכולי בהצטרפות		ממוצע אשכולי בסוף תהליך		שיעור המשפרים את מצבם		
6.90		5.14		84%		חוסן אישי
6.90		5.93		71%		אשכול לימודי
8.11		6.91		77%		אשכול חברתי
7.44		6.54		70%		קשרים במשפחה הגרעינית
8.11		7.44		69%		תפקוד הורי
מגזר ערבי			מגזר יהודי			
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	
7.12	4.93	87%	6.86	5.18	83%	חוסן אישי
6.89	5.75	76%	6.90	5.96	70%	אשכול לימודי
8.06	6.64	81%	8.11	6.96	77%	אשכול חברתי
7.56	6.33	78%	7.42	6.58	68%	קשרים במשפחה הגרעינית
7.98	7.01	77%	8.14	7.51	68%	תפקוד הורי

אשכול חוסן אישי

באשכול זה, נמצא שיפור⁴⁷ מובהק⁴⁸ לפי ערכי הסף בכל חמשת המדדים.

הערכת השפעת התכנית על פי מדדי אשכול חוסן אישי			
כלל ארצי			
שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בהצטרפות	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	
78%	4.80	6.82	ביטחון עצמי
76%	4.38	6.20	התמודדות עם מצבי לחץ
71%	5.10	6.70	לקיחת אחריות על מעשיו
48%	7.70	8.19	עצמאות
73%	5.46	7.01	שמחת חיים

⁴⁶ מהם: 3508 משתתפי התכנית מהמגזר היהודי, 607 משתתפי התכנית מהמגזר הערבי.

⁴⁷ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁴⁸ שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < .05$ לכל הפחות

מגזר ערבי			מגזר יהודי			
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	
7.06	4.60	84%	6.78	4.83	77%	ביטחון עצמי
6.54	4.26	82%	6.14	4.40	76%	התמודדות עם מצבי לחץ
6.97	4.84	78%	6.65	5.15	70%	לקיחת אחריות על מעשיו
8.30	7.46	48%	8.17	7.75	48%	עצמאות
7.03	5.18	77%	7.00	5.51	73%	שמחת חיים

אשכול תפקוד לימודי

באשכול זה, נמצא שיפור⁴⁹ מובהק⁵⁰ לפי ערכי הסף בכל מדדי האשכול, פרט למדד 'בעיות המשמעת'.

הערכת השפעת התכנית על פי מדדי אשכול תפקוד לימודי						
כלל ארצי						
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם				
6.73	5.58	65%	מוטיבציה להצלחה בלימודים			
6.28	4.38	73%	תפקוד לימודי בכיתה			
8.20	8.21	48%	בעיות משמעת			
6.41	5.90	50%	תפקוד לימודי בבית			
7.74	7.34	52%	איחורים			
7.70	7.43	49%	חיסורים			
מגזר ערבי			מגזר יהודי			
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	
6.65	5.27	68%	6.74	5.63	64%	מוטיבציה להצלחה בלימודים
6.23	4.54	73%	6.28	4.36	73%	תפקוד לימודי בכיתה
8.24	8.19	46%	8.19	8.21	48%	בעיות משמעת
6.53	5.96	50%	6.39	5.89	50%	תפקוד לימודי בבית
8.16	7.33	57%	7.67	7.34	51%	איחורים
7.76	7.07	55%	7.69	7.49	48%	חיסורים

⁴⁹ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁵⁰ שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < .05$ לכל הפחות

אשכול תפקוד חברתי

באשכול זה, נמצא שיפור⁵¹ מובהק⁵² בעוצמת השינוי לפי ערכי הסף בשני המדדים.

הערכת השפעת התכנית על פי מדדי אשכול התפקוד החברתי						
כלל ארצי						
שיעור המשפרים את מצבם		ממוצע אשכולי בהצטרפות		ממוצע אשכולי בסוף תהליך		
68%		7.40		8.57		שימוש באלימות ⁵³
68%		6.27		7.62		דפוסי חברות
בהצטרפות		בסוף		היקף השינוי ⁵⁴		תפקיד חברתי
30% (1254)		21% (878)		30% (376)		מעכב
70% (2924)		79% (3300)				מקדם
מגזר יהודי			מגזר ערבי			
שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בהצטרפות	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בהצטרפות	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	
68%	7.48	8.61	70%	6.92	8.35	שימוש באלימות
67%	6.30	7.62	73%	6.11	7.67	דפוסי חברות
בהצטרפות		בסוף		היקף השינוי		תפקיד חברתי
29% (1050)		21% (756)		28% (294)		מעכב
71% (2521)		79% (2815)				מקדם

באשכול תפקוד חברתי כלולים גם מדדים שסולם המדידה שלהם הוא שמי (תפקיד חברתי). מבחינת תפקיד חברתי מאופיין מצבם של משתתפי התכנית לאחד מעשרה תפקידים הנעים בין 'מנהיג חיובי' לשעיר לעזאזל⁵⁵. בקרב 30% מהמסויימים השתנה התפקיד החברתי שלהם בחברת הילדים מתפקיד בעל מאפיינים שליליים ומעכבים (7-1 בסולם המדידה) ו/או המעידים על מצוקה וקושי לתפקיד בעל מאפיינים חיוביים ומקדמים יותר (8-10 בסולם המדידה).

היקף השינוי משקף תזוזה מהמקום של תפקיד חברתי מעכב (לדוגמא השעיר לעזאזל או הדחוי מבחינה חברתית) למקום של ילד תפקיד חברתי מקדם (לדוגמא 'מקובל').

⁵¹ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁵² שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < 0.05$ לכל הפחות

⁵³ ככל שהציון בסולם זה גבוה יותר המשמעות היא ירידה בהיקף השימוש באלימות

⁵⁴ מדידת ההתקדמות משקפת את היקף הילדים אשר בהצטרפות לתכנית אופיינו כבעלי תפקידים חברתיים מקדמים.

⁵⁵ מנהיג חיובי (10), מקובל מבחינה חברתית, "רגיל"/לא בולט, נגרר, ליצן הכיתה, מתבודד, מבודד/דחוי, בריון, מנהיג שלילי ושעיר לעזאזל (1)

התחום המשפחתי

התחום המשפחתי נחלק לשניים: האחד, הקשר של הילד עם בני משפחתו הגרעינית – אב, אם ואחים והשני, תפקוד הורי.

אשכול קשרים במשפחה הגרעינית

באשכול זה, נמצא שיפור⁵⁶ מובהק⁵⁷ בעוצמת השינוי לפי ערכי הסף בכל שלושת המדדים.

הערכת השפעת התכנית על פי מדדי אשכול הקשר במשפחה הגרעינית						
כלל ארצי						
ממוצע אשכולי בהצטרפות		ממוצע אשכולי בסוף תהליך		שיעור המשפרים את מצבם		
7.93		7.02		59%		קשר עם אם
7.51		6.49		58%		קשר עם אב
7.78		6.62		64%		קשר עם אחים
מגזר ערבי			מגזר יהודי			
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	
8.16	6.92	66%	7.90	7.04	58%	קשר עם אם
7.60	6.21	65%	7.49	6.53	56%	קשר עם אב
7.95	6.70	66%	7.75	6.61	63%	קשר עם אחים

אשכול תפקוד הורי

הנאמן מגבש חוות דעת על התפקוד של ההורים והטיפול שהם מעניקים לילד על בסיס הנוכחות המתמשכת של הנאמן בבית המשפחה - התצפיות, השיחות עם ההורים והילד וההתרשמות שלו מההתנהלות של הילד. את חוות הדעת הזאת הוא מוסר באמצעות טופס המדידה של הילד, באותה תדירות ובאותם מועדים, כמצוין לעיל.

באשכול של תפקוד הורי, נבדקים שישה מדדים מרכזיים: תפקידים לילד במשפחה, הצבת גבולות בבית, רמת החשיפה הישירה והעקיפה של הילד לאלימות בבית, מתן תנאים ללמידה בבית, הקפדה על תזונת הילד, מודעות ודאגה לבריאות הגופנית והנפשית של הילד.

גם באשכול זה, נמצא שיפור⁵⁸ מובהק⁵⁹ בעוצמת השינוי לפי ערכי הסף בכל ששת המדדים.

⁵⁶ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁵⁷ שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < 0.05$ לכל הפחות

⁵⁸ אחוז המשפרים בנקודה אחת לפחות בסולם של 1-10

⁵⁹ שיפור מובהק באופן סטטיסטי בעוצמה של $p < 0.05$ לכל הפחות

הערכת השפעת התכנית על פי מדדי אשכול תפקוד הורי						
כלל ארצי						
ממוצע אשכולי בהצטרפות		ממוצע אשכולי בסוף תהליך		שיעור המשפרים את מצבם		
7.89		7.77		44%		תפקוד הילד במשפחה
7.50		7.26		45%		גבולות לילד
8.56		7.28		68%		בריאות הילד
9.01		8.53		55%		אלימות בבית
8.40		7.25		67%		הקפדה על תזונת הילד
מגזר ערבי			מגזר יהודי			
ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	ממוצע אשכולי בסוף תהליך	ממוצע אשכולי בהצטרפות	שיעור המשפרים את מצבם	
8.15	7.46	46%	7.84	7.82	43%	תפקוד הילד במשפחה
7.47	6.89	47%	7.51	7.33	45%	גבולות לילד
8.44	6.98	71%	8.59	7.33	68%	בריאות הילד
8.56	7.88	54%	9.08	8.65	55%	אלימות בבית
8.32	6.91	71%	8.42	7.30	66%	הקפדה על תזונת הילד

הצוותים החינוכיים בבתי הספר הם אחד השותפים המרכזיים של פותחים עתיד לעבודה עם הילדים ובני הנוער. חוות הדעת של הצוותים החינוכיים מתייחסת הן לתפיסות של הצוותים החינוכיים את פעילות התכנית ואת תרומתה לילדים והן את חוות דעתם של הצוותים החינוכיים כלפי תפקוד התכנית ותרומתה לקשר המקצועי ולאקלים הבית ספרי. חוות הדעת עמדה על התפיסה של הצוותים החינוכיים את פותחים עתיד כגורם מתערב מקצועי ואחראי בבתי הספר; כגורם התורם רבות הן לילדים עצמם – בחיזוק החוסן שלהם, והן לבית הספר – בהעמקת המודעות של הצוות לצרכים ולרקע של התלמידים, ובהרחבת סל המענים העומד לרשות בית הספר.

אנו רואים חשיבות רבה בקבלת חוות הדעת של הצוות על הקשר עם צוות התכנית וההתנהלות של התכנית במהלך השנה החולפת ובמהלך השליש האחרון של השנה, ביקשנו את חוות דעתם באמצעות טופס משוב מובנה וסגור למחצה. המדגם כלל את כל מנהלות בתי הספר בהם פועלת התכנית והיועצות החינוכיות, לצד מחנכת עד שתיים מכל בית ספר, שתלמידה משתתפים בתכנית.

להלן מובאת חוות הדעת של **567 נשות צוות חינוך** סה"כ מהיישוב אשר השיבו לשאלון (מתוכן: 125 מנהלות בתי ספר (22%), 136 יועצות חינוכיות (24%), 7 סגני מנהלות בתי ספר (1%), 4 רכזות שכבה (1%) ו- 295 מחנכות כיתה (52%)). מרבית נשות הצוות הן בעלות ותק של עשר שנים ויותר במערכת החינוך (66%); כשלושה רבעים מאנשי הצוות מכירים את התכנית כשלוש שנים ויותר (74%); רובם המוחלט של חברי הצוות (98%) החינוכי מגדירים את רמת הקשר שלהם עם התכנית כגבוהה⁶⁰ - קיים קשר משמעותי של מפגשים קבועים, התייעצות ושיתוף פעולה הדוקים.

קשרי עבודה עם צוות התכנית (מחנכות)

הנאמנות מצופות לעבוד באופן הדוק עם המחנכות של התלמידים אותן הן מלוות בהיבטים שונים הנוגעים לילד ולתכלול סביבו. מרבית המחנכות מדווחות כי במהלך השנה האחרונה בלטו לחיוב במידה גבוהה⁶¹ כל

ההיבטים הבאים בקשרי העבודה שלהן עם הנאמנות, סביב הילדים:

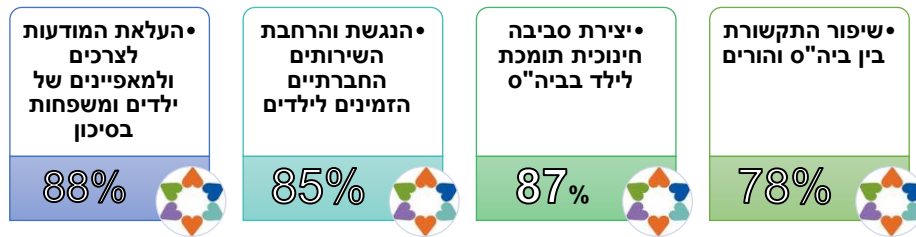

⁶⁰ ציון ממוצע של 6.3 נקודות בסולם של 1-7

⁶¹ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

תרומת התכנית לבית הספר

הצוותים החינוכיים התבקשו לעמוד על תרומת התכנית לבית הספר עצמו. מרבית חברי הצוות החינוכי מדווחים כי במהלך השנה האחרונה התרמה לבית הספר במידה גבוהה⁶² בכל ההיבטים הבאים:

תרומת פותחים עתיד להיכרות והקשר של הצוותים החינוכיים עם הילד ומשפחתו

חלק מחברי הצוות החינוכי מדווחים כי לפותחים עתיד תרומה גבוהה⁶³ עבורן מבחינת ההיכרות והקשר שלהן עם הילד ומשפחתו:

משוב על התכנית והצוות

כלל חברי הצוות החינוכי התבקשו לחוות את דעתם על ההתנהלות של הנאמנות והקשר שלהן עם התלמידים. מרבית חברי הצוות החינוכי מדווחים כי במהלך השנה האחרונה בלטו לחיוב במידה גבוהה⁶⁴ כל ההיבטים הבאים ביחס לאיכות התכנית:

⁶² אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁶³ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁶⁴ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

חוות דעת כללית

545 (98%) מחברי הצוות החינוכי **ימליצו בוודאות** לעמיתיהם במסגרות חינוך מקבילות על הפעילות התכנית ולעומתם רק 22 (4%) חברי צוות חינוכי דיווחו כי ימליצו **בהסתייגות**. אין אנשי צוות (0%) אשר דיווחו **לא ימליצו** על התכנית.

בהקשר של **הערכת תרומתה החיובית של התכנית** חברי הצוות החינוכי ציינו את חשיבותה של **הנאמנה כמשאב מקצועי לבית הספר בכלל ולצוות המחנכות בפרט** ("פותחים עתיד היא משאב נוסף התומך המערך החינוכי..." [מחנך/ת כיתה]; "...פעמים רבות הנאמנה הופכת להיות המתווכת והמתכללת העיקרית בין התלמידים לסביבה החינוכית ומגשרת בין המשפחה לבית" [מחנך/ת כיתה]) והנאמנות מהוות **גורם מקצוע וכתובת להתייעצות ושיח** ("הצלה שלי כיועצת. ידיעה שיש לי למי לפנות ועל מי לסמוך, הן [הנאמנות] מגיעות לתלמידים ברמות שאני לא מספיקה בחיים להגיע. מערבות אותי בהכל..." [יועץ/ת בית ספר]). **צוין כי התכנית נתפסת כמענה הוליסטי המותאם לילדי ולמשפחות התכנית** (...[הנאמנה] רואה את התלמידים בראייה הוליסטית והיא תורמת בחיבור לבית הספר. התכנית סייעה לי ולצוות שלי להגיע לתלמידים ולדאוג להם לביקור סדיר ולהבין לעומק את המורכבות שלהם ולקדםם להצלחות בכל התחומים..." [מנהל/ת בית ספר]) **מחזקת את הביטחון העצמי ומקדמת מעורבות חינוכית** ("הילדים "מתקלפים" מפחדיהם, מהשקט ואי הביטחון שלהם. ולכן מגיעים למידה רגועים ושקטים..." [מחנך/ת כיתה]) של התלמידים בבית הספר. עוד צוין כי נאמנות התכנית מקדמות את הקשר בין התלמידים והוריהם **לבית הספר** ("בעבודה עם משפחות בסיכון הנאמנה משמשת כגשר בין הבית לבית הספר..." [יועץ/ת בית ספר]). כהערכה לתרומתה של התכנית עולות בקשות להרחבת המענה באמצעות **הוספת תקנים** ("אמליץ אף להגדיל את כמות הנאמנים... [ה]נאמנה בבית ספרנו הייתה מאוד משמעותית לנערים, עשתה איתם ועם משפחותיהם עבודת עומק בתקופה קצרה יחסית שהביאה לשינוי אמיתי נוספים בבתי הספר..." [יועץ/ת בית ספר])

בהקשר של **שיפור תהליכי העבודה בתכנית** חברי הצוות החינוכי ציינו את הצורך ב**ביסוס הנאמנות כחלק מצוות בית הספר באופן עקבי** ("הנאמן צריך להיות חלק בלתי נפרד מצוות בית הספר..." [מחנך/ת כיתה]; "הגדלת מעורבותן [של נאמנות] בנעשה בבית הספר" [מחנך/ת כיתה]) **צוות נאמנות קבוע ויציב** ("...יש נאמנים מסורים שנוכחותם נכרת ובלוטת ויש פחות. כמו כן, תחלופה פוגעת בקשר וברצף הובלת התוכנית... הפוטנציאל גדול. הרציונל נכון וחשוב ביותר. צריך לבחון במבחן התוצאה את ההשקעה לעומת התפוקה..." [מנהל/ת בית ספר]) **שילוב מוגבר של הצוות החינוכי בתהליכי העבודה של התכנית** ("לא תמיד התוכנית מתחשבת בצרכי הילד על פי דעתה של המחנכת ולא תמיד יש מקום לגמישות..." [מחנך/ת כיתה]) **והגדלת תדירות המפגשים** ("לפי דעתי כדאי יותר שעות פרטניות עם הנאמנה ואולי גם כניסה לכיתת התלמיד ופחות קבוצתית" [מנהל/ת בית ספר]; "אין מספיק מפגשים אישיים עם התלמיד ולכן קיים קושי בהשגת המטרות..." [מחנך/ת כיתה]).

תהליכי עבודה ותפוקות ברמת ההורים

על בסיס ההכרה בחשיבות של המשפחה כסוכן הסוציאליזציה הראשוני, מעניקה פותחים עתיד במהלך השנים מקום משמעותי לתהליכי העבודה עם הורי הילד ומשפחתו. העבודה עם ההורים מתבצעת בשני ערוצים עיקריים – האחד, על ידי הנאמן - באמצעות מפגשי בית, שיחות עם ההורים, הכנה למפגש צוות"א וכדומה. הערוץ השני, על ידי רכזת משפחה וקהילה – באמצעות הזמנת ההורים לקחת חלק בקבוצות ייעודיות בנושא הורות ומשפחה. בנוסף, גם הנאמנים וגם רכזת המשפחה וקהילה מגישים במקרי הצורך סיוע למשפחה במיצוי זכויותיה.

א. מפגשי בית

המשפחה מהווה גורם משמעותי בתהליך השינוי והצמיחה המתוכנן בעבודת הנאמן עם הילד. האווירה והמסרים המגיעים מהמשפחה משפיעים על עיצוב האישיות של הילד. המשפחה הינה החברה הראשונה אליה משתייך הילד, היא מייצגת עבורו את העולם ודרך, תפקודה לומד הילד מהם חוקי העולם וכיצד יש לפעול ולנהוג במצבים שונים.

נוכחות הנאמן במרחב הביתי מייצרת אינטראקציות רבות יותר והיכרות רחבה עם הילד ומשפחתו, אשר עשויה להוביל לעשייה משמעותית של הנאמן עם ההורים. הנוכחות המוגברת של הנאמן בביתם, תורמת להבנה מדויקת יותר של צרכי המשפחות ובהתאם לכך, לבנייה ואיתור של מענים מתאימים. הנאמן נדרש להגיע לבית המשפחה באופן רציף ובהתאם לצורך, תוך יצירת שני מעגלי התערבות.

ב. קבוצות הורים

במהלך תשע"ח התקיימו ברחבי הארץ 86 קבוצות הורים (בהם השתתפו כ- 1091 מוטבים): 40 קבוצות עסקו בקשר הורה-ילד, 14 קבוצות עסקו בתפקוד הורי, 11 עסקו באורח חיים בריא, 8 עסקו בהעצמה אישית של ההורים, קבוצה אחת עסקה בהתנהלות כלכלית, אחת עסקה בלקויות למידה ואחת עסקה במיניות בריאה. נוסף אליהן התקיימו עוד 10 קבוצות נוספות אשר עסקו במגוון נושאים אחרים הקשורים בהורות.

משובי קבוצות הורים:

ניכרת שביעות רצון גבוהה בקרב ההורים אשר השתתפו בקבוצות ההורים במלך שנת הפעילות. המפגשים תרמו לכלל ההורים במידה גבוהה מאוד ברמה האישית והמשפחתית.

מגדר	מגדר	מצב משפחתי
גבר	אישה	משפחות עצמאיות
13%	87%	18%

המפגשים תרמו לי בהיבטים הבאים	אחוז משיבים במידה גבוהה ⁶⁵
מספר משובים	377
המפגשים היו מעניינים עבורי	98%
המפגשים העמיקו את המודעות שלי לנושא שבה עסקה הקבוצה	97%
מפגשים הרחבתי את הידע שלי בנושא שבה עסקה הקבוצה	96%
בקבוצה העשרתי את הכלים והמיומנויות העומדים לרשותי	95%
בקבוצה קיבלתי מענה לסוגיות ונושאים שהעסיקו אותי	92%
המפגשים עזרו לי להתאווור ולצאת מהשגרה	92%
ההשתתפות בקבוצה עזרה לי לשנות את ההתנהגות והתגובות שלי בכל הקשור לנושא בה עסקה הקבוצה	87%
בקבוצה נוצרו לי קשרי חברות ועזרה עם הורים אחרים	69%

ג. מיצוי זכויות

משתתפי פותחים עתיד ומשפחותיהם מגיעים מאוכלוסיות מוחלשות המתאפיינות בהדרה חברתית. בין המאפיינים של הדרה חברתית אנו מוצאים נגישות נמוכה לשירותים וחוסר מיצוי של זכויות. זוהי ההתגלמות של הפרדוקס הסוציאלי - אותם פרטים וקבוצות באוכלוסייה הזקוקים ביותר לשירותים החברתיים, הם אלה המתקשים ביותר לקבל אותם. הסיבות לכך מגוונות - הם עוסקים בדרך כלל בהישרדות ומוצפים מההשלכות הרגשיות, הקוגניטיביות והתפקודיות שלה. הם חווים תחושת ניכור וחוסר אמון כלפי הממסד ונציגיו. לעיתים קרובות הם בעלי ידע חלקי על זכויותיהם ו/או על האופן שבו ניתן לממש אותם. תפקידם של הנאמנים ושל רכזת משפחה וקהילה בהקשר זה הוא לזהות את הצרכים של המשפחות והילדים ואת החסמים, המונעים מהם לקבל מענה מותאם ולסייע בעדם להתמודד איתם באופן המותאם: להגביר את המודעות של ההורים לצרכי הילד ולשירותים המגיעים לו, לחזק את יכולתם לנהל דיאלוג פורה סביב זכויות אלה, לפתוח חסמים לתקשורת זאת ולשמש עבור המשפחה דוגמה חיובית להתנהלות במרחב הקהילתי והציבורי.

תהליכי מיצוי זכויות חשובים כדי לוודא כי הילד והמשפחה מממשים את מלוא השירותים והמענים אשר הם זכאי לקבל לפי דין ולפי צורך. זאת, בדגש על העמקת היכולת ההורית לשמש כנציג של הילד באופן מתמשך. כמו כן, אנו רואים בצריכה פעילה ומתמשכת של שירותים - בתחומי בריאות, חינוך, תרבות פנאי ועוד ביטוי הן של מיצוי זכויות והן של הכללה חברתית של הילד ושל הוריו ולפיכך מעודדים אותה.

⁶⁵ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

חוות דעת הורים על התכנית

פותרים עתיד מבקשת להיות קשובה להורים. לפיכך, בנוסף על שיח מתמיד בין ההורים לצוות התכנית מתבצע איסוף נתונים שיטתי. אחת לשנה, במחצית השנייה של שנת הפעילות, מקיימת התכנית ראיון טלפוני, מובנה וסגור למחצה למדגם של הורים למשתתפים בשנה השלישית ומעלה ולמסיימים טריים של התכנית (בוגרי התכנית במהלך השנה הראשונה לאחר הסיום). הראיון נסוב על מידת השגת היעדים של פותרים עתיד ברמת הילד, המשפחה ובית הספר; שביעות הרצון מהקשר של הנאמן והילד; נקודות חוזק וחיזוק של פותרים עתיד; והמלצה על התכנית.

הממצאים שלהלן מבוססים על ראיונות טלפוניים עם **מדגם של 645 הורים** – 317 הורים לבוגרי התכנית (49%) ו-328 הורים לילדי התכנית בשנה השלישית (51%). מרבית המשיבות הן אימהות (92%, 595).

תרומות התכנית למשתתפים

מרבית ההורים מעידים על תרומה גבוהה⁶⁶ וסבירה⁶⁷ של התכנית לילדיהם בארבעת מעגלי הליווי בתכנית: אישי, חברתי, לימודי ומשפחתי.

מעגל	במידה גבוהה	במידה סבירה	במידה מועטה
מבחינה אישית	88%	9%	2%
מבחינת חברתית	82%	12%	6%
מבחינה לימודית	64%	21%	15%
מבחינה משפחתית	73%	13%	14%

ביסוד מודל הפעולה של פותרים עתיד עומד הקשר החונכותי של מבוגר משמעותי עם הילד. לפיכך, נשאלו ההורים על מידת שביעות רצונם מהקשר של הנאמנות עם הילדים. רובם המוחלט של ההורים (98%) שבעי רצון מהקשר של הנאמנה עם הילד במידה גבוהה⁶⁸, זאת בזכות מספר מאפיינים של התנהגות הנאמנות כגון, מעורבות, שיתוף ההורים והילד ושקיפות כלפיהם, הקשבה והכלה של הילד, מתן מקום לילד, מתן חיזוקים על תפקוד חיובי, המחויבות שלהן והיחס שנתנו לילדים.

⁶⁶ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁶⁷ אחוז המשיבים בציון של 3 נקודות בסולם של 1-5

⁶⁸ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

תרומות התכנית להורים

התרומה של התכנית להורים באה לידי ביטוי במספר היבטים:

אחוז משיבים במידה גבוהה ⁶⁹	המפגשים תרמו לי בהיבטים הבאים
81%	מודעות למאפיינים ולצרכים של הילד
52%	שינוי באופן ההתנהגות כהורים אל הילד ואל אחיו
48%	רמת המעורבות של ההורים בחיי הילד מבחינת לימודית
42%	רמת המעורבות של ההורים בחיי הילד מבחינה חברתית
34%	אופי ותדירות הקשר של ההורים עם בית הספר
4%	אחר

השתתפות הורים בפעילויות התכנית היא הזדמנות לחזק את המעורבות שלהם בחיי הילד והרחבת האפשרויות לזמן איכות ילד-הורה. **כשלושה רבעים מהם (78%) נטלו חלק בפעילויות התכנית** כגון: מסיבות ואירועים סביב חגים, מסיבות סיום שנה או סיום השתתפות בתכנית, קבוצות הורים-ילדים, מסיבת יום הולדת לילד וטיולים ועוד.

הקשר של הנאמנה עם הבית והורי הילד חשוב לתכלול של ההתערבויות סביב הילד וחיזוק המסגרת הראשונית והמשמעותית של הילד. ההורים מדווחים על שביעות רצון גבוהה⁷⁰ בהיבטים הבאים:

אחוז משיבים במידה גבוהה	
98%	איכות הקשר עם הילד
86%	איכות הקשר עם הורים
80%	מידת הזמינות של הנאמן/ה
78%	שיתוף הפעולה של הנאמן/ה עם ההורה
59%	תמיכה בהורה
47%	הדרכת ההורה
1%	אחר

⁶⁹ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

⁷⁰ אחוז המשיבים בציון של 4-5 נקודות בסולם של 1-5

משוב על התכנית

97% מההורים העידו כי ימליצו בוודאות על התכנית ולעומתם 2% בלבד מההורים העידו כי ימליצו בהסתייגות על התכנית. אין הורים (0%) אשר העידו כי לא ימליצו על השתתפות בתכנית.

✓ "בהתחלה היה מאוד קשה להגיע אל בני. הוא היה עם כעס ועצבים. הנאמנה הצליחה להגיע אליו למרות הקשיים והצליחה לקרוא אותו- הכל היה בנועם רוגע וכיף. עם המון הכלה וגבולות. הילד היה מאושר ואהב אותה. האמין בה היא הייתה מודל לחיקוי עבורו".

✓ "בני זכה באישה מדהימה. אשת חינוך במלוא הדרה. הבן שלי עבר מהפך וקיבל המון כלים. תמיד ידע שיש לו למי לפנות ולמי להתייעץ... כמחנכת זכיתי להכיר מקרוב את פותחים עתיד- כאמא הבנתי באמת את המשמעות וההשפעה הגדולה של התוכנית".

✓ "אני חושבת שהתכנית מעניקה הרגשה טובה גם לילד וגם למשפחה, שיש עם מי לדבר ואת מי לשתף. יש מי ששומר על הילדה שלי בביה"ס כשאני לא שם. אני חושבת שזה עושה טוב לילדים עוזר להתמודד עם משברים במשפחה, למשל כשאצלנו היה תאונה של אחד הילדים קיבלנו הרבה עידוד." ✓ "הנאמנה כל כך מתאימה את הגישה לבתי ויודעת איך לגרום לה להרגיש בנוח שהיא תשתף אותה, אני מרגישה שהיא משלימה את הטיפול בבתי ושהיא עוזרת לה לא להיעלם. הנאמנה משקפת לי את המצב של בתי ואיפה אני צריכה לשים לב לדברים וזה מעיר אותי ועוזר לה להצליח להגיד את מה שיש לה את הלב. שבתי כבר לא שקופה".

✓ "כי זו תכנית שהיא אינטימית ולא כל הכיתה משתתפת אלא רק מספר קטן של ילדים וכך הילד מרגיש שהוא מיוחד. זה מעצים ומאפשר להתמקד בקשיים שיש לילד. בפותחים עתיד תמיד הרגשתי שיש מערכת ששומעת ועוד זוג עיניים שרואות את הילד כשאני לא בביה"ס, הילד במרכז והפעילויות בחופשות ממש עוזרות ומעסיקות אותם. הילד מרגיש שיש מישהו שעוטר אותו ותומך בו ממש כמו בן משפחה. שיש מישהו שמגשר בין ההורה המורה וביה"ס לבין הילד".

✓ "...הילדים מרגישים שזה הכי אמתי. הנאמנה מאוד עזרה לבתי בתהליך של הגירוש. אמנם אדווה נכנסה לתכנית מסיבות אחרות, אך במהלך שלוש השנים התגרשנו וברוך ה' הנאמנה הייתה שם לתמוך בה."

✓ "השינוי המהותי שעברנו, אני כאם ובתי, מאוד משמעותיים. התמיכה וההדרכה שקיבלתי בקבוצת האימהות עזרה לי לשנות את סדר העדיפויות שלי בחיים, דבר שתרם לי ולמשפחתי. בעזרת המפגשים יצאתי מחוזקת והתחלתי לחלום על עתיד טוב יותר בשבילי."

לא הועלתה כל הצעה לשינוי ושיפור בפותחים עתיד מצד ההורים פרט להצעות הנוגעות לעקביות בליווי הנאמנות במקרים בהם התחלפה הנאמנה בתקופת ליווי הילד.

השפעה מתמשכת בוגרי התכנית – תמונת מצב ארצית

הבוגרים הם בני נוער אשר סיימו את התכנית בהצלחה. מטרת המעקב אחר הבוגרים היא לבחון את ההשפעה המתמשכת של פותחים עתיד על מוטביה במונחים של תפקוד מיטבי, מיצוי יכולות אישיות ושביעות רצון מהחיים. לשם כך נערך סקר שנתי בקרב הבוגרים, במטרה לאסוף נתונים על הבוגרים על מנת לבחון את מסלול חייהם. השנה מדגם הבוגרים כלל, ברובו המוחלט, בוגרים וותיקים בלבד (גילאי 13-25, ממוצע גילאים 17.74, 83% סיימו לפני 4 שנים ויותר, ממוצע שנות וותק בוגרי המדגם 5.6 שנים).

הממצאים נותרים עקביים משנה לשנה ומישוב לישוב ומעידים כי לפותחים עתיד השפעה מתמשכת על הבוגרים. האפקט של התכנית אינו מתפוגג אלא להיפך, הוא מתבסס ומשפיע על האופן שבו הבוגרים מתנהגים ותופסים את עצמם ואת עתידם. יתר על כן, ההשתתפות בתכנית גם מונעת החמרה עתידית ומצמצמת את ההשפעה של גורמי הסיכון על יכולתו של הילד להאמין בעצמו ולמצות את כישוריו ויכולותיו בהקשר נורמטיבי. תקופת ההשתתפות בתכנית מחזקת את הילדים ומציידת אותם בתחושת מסוגלות עצמית, חוסן אישי וכלים להתמודדות תקינה ומוצלחת עם אתגרי הגיל.

השנה מנה המדגם 359 בוגרים, להלן עיקר הממצאים –

- מחצית מהמשיבים הם בנים (52%) ומחצית בנות (48%).
- מרבית משתתפי המדגם נמנים על המגזר היהודי (סה"כ 75% יהודים: 42% חילוניים, 21% מסורתיים, 7% דתיים ו-5% חרדים). יתר משתתפי מדגם הבוגרים הם ערבים-מוסלמים (16%), דרוזים (5%), נוצרים (2%), ערבים נוצרים (1%) ובדואים (1%).
- וותק הבוגרים (מספר השנים שחלפו משנת סיום התכנית):

שנות וותק	1	2	3	4	5	6	7	8	9	לא צוין
מספר	7	8	30	41	52	81	90	21	12	17
%	2%	2%	8%	11%	15%	23%	25%	6%	3%	5%

○ שכבת גיל:

שכבה	חטיבת ביניים	תיכון	מנותק ממסגרת חינוכית	אחרי תיכון	בזמן / לאחר שירות לאומי-אזרחי	בזמן / לאחר שירות צבאי	לא צוין
מספר	27	135	4	68	10	111	4
%	7.5%	37.6%	1.1%	18.9	2.8%	30.9%	1.1%

✓ לימודים –

- הרוב המוחלט של הבוגרים (למעט ארבעה) (98.9%) נמצאים כיום בעיצומם של לימודיהם התיכוניים או שבגרו את לימודיהם במסגרת לימודית פורמאלית, כלומר אינם נושרים מהמערכת החינוכית. יתר

על כן, 69% מבוגרי התכנית מייחסים לפותחים עתיד תרומה גבוהה⁷¹ להשתלבותם במסגרת הלימודים שלאחר סיום ההשתתפות בפותחים עתיד.

○ מתוך סך הבוגרים במדגם שלאחר גילאי תיכון (210), 86% סיימו עם תעודה תיכונית.

מספר	בגרות חלקית	תג"ת (תעודת גמר תיכון)	בגרות מלאה	אחר	ללא תעודה
38	12	131	6	23	
18%	6%	62%	3%	11%	

✓ תחושת שייכות לקהילה ולמדינה –

- 64% מהבוגרים מביעים תחושת שייכות גבוהה⁷² לקהילה/ליישוב בו הם חיים.
- 51% מהבוגרים הביעו מידה גבוהה⁷³ של רצון להמשיך לחיות בקהילה / ביישוב שבו גדלו, גם בבגרותם.
- 55%⁷⁴ מרגישים שבמידת הצורך ישנם גורמים בקהילה שיוכלו לסייע להם.
- שיעורי הצבעה⁷⁵: 56% מבוגרי התכנית השתתפו בהצבעה לכנסת, 62% מבוגרי התכנית השתתפו בהצבעה לרשויות המקומיות.
- 17% מבוגרי התכנית⁷⁶ התנדבו או מתכננים להתנדב למסגרות שנת שירות ומכינות קדם צבאיות.

✓ שירות צבאי ושירות לאומי אזרחי –

- 10 ממשתתפי מדגם הבוגרים מתנדבים או התנדבו בעבר לשירות לאומי-אזרחי.
- 111 ממשתתפי מדגם הבוגרים משרתים או שירתו בעבר בשירות צבאי: 99 מגזר יהודי (חילוני מסורתי ודתי), 6 מהמגזר הדרוזי, ו-4 מהמגזר הנוצרי (עבור 2 בוגרים לא צוין מגזר).
- מוטיבציה⁷⁷ לגיוס בקרב בוגרי התכנית בגילאי התיכון (כלל המגזרים):
  - מקרב בוגרי התכנית בגילאי תיכון, 74% מביעים מוטיבציה גבוהה לגיוס לצבא, 6% מביעים מוטיבציה בינונית לגיוס לצבא, ו-20% מביעים מוטיבציה נמוכה לגיוס.
  - מתוך אלו אשר הביעו מוטיבציה נמוכה ובינונית לגיוס: 33% מביעים מוטיבציה גבוהה להתנדבות בשירות לאומי-אזרחי, 6% מביעים מוטיבציה בינונית לשירות לאומי-אזרחי ו-61% מביעים מוטיבציה נמוכה לשירות לאומי-אזרחי.

⁷¹ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 7.21.

⁷² אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 7.27.

⁷³ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 6.19.

⁷⁴ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10. ציון ממוצע 6.53.

⁷⁵ מתוך סך הבוגרים אשר התקיימו בחירות לאחר הגעתם לגיל המקנה זכות בחירה.

⁷⁶ מתוך סך הבוגרים בתיכון בכיתות י'-י"ב (56 בוגרים מתוך 332).

⁷⁷ בסולם של 1-10, ציון של 7-10 נקודות מצוין מוטיבציה גבוהה, ציון של 5-6 נקודות מצוין מוטיבציה בינונית וציון של 4-1 נקודות מצוין מוטיבציה נמוכה.

מגזר יהודי			מגזר ערבי		
מספר משיבים			מספר משיבים		
70			15		
מוטיבציה גבוהה	מוטיבציה בינונית	מוטיבציה נמוכה	מוטיבציה גבוהה	מוטיבציה בינונית	מוטיבציה נמוכה
84%	5%	11%	33%	13%	54%
מתוך אלו אשר הביעו מוטיבציה נמוכה ובינונית לגיוס לצבא:					
מוטיבציה גבוהה	מוטיבציה בינונית	מוטיבציה נמוכה	מוטיבציה גבוהה	מוטיבציה בינונית	מוטיבציה נמוכה
50%	37.5%	12.5%	22%	0%	78%

גיוס לשירות צבאי

התנדבות לשירות לאומי-אזרחי

מוטיבציית בוגרי התכנית לגיוס לצבא, מקרב המגזר היהודי (84% בעלי מוטיבציה גבוהה), דומה לחשיבות לגיוס לשירות צבאי משמעותי בקרב האוכלוסייה היהודית הכללית (85% בקרב הבנים ו- 89% בקרב הבנות. מתוך מחקר שנערך⁷⁸ בקרב תלמידי י"ב בבתי ספר ממלכתיים במגזר היהודי).

- אופי השירות בקרב בוגרי התכנית אשר משרתים כיום או נמצאים לאחר שירות צבאי:
- 16% משרתים בתפקיד קרבי, 47% משרתים בתפקידי תמיכה ללוחמה ו- 38% משרתים בתפקיד עורפי.
  - 17% משרתים בתפקיד פיקודי.
  - 72% מביעים שביעות רצון גבוהה⁷⁹ משירותם הצבאי, 6% מביעים שביעות רצון בינונית ו- 22% מביעים שביעות רצון נמוכה משירותם הצבאי.
  - רק מיעוט קטן מהבוגרים (3%) גיוסו במסגרת מקא"ם (גיוס דרך מרכז לקידום אוכלוסיות מיוחדות).

אופי השירות הצבאי של בוגרי התכנית דומה לאופי השירות בקרב כלל המתגייסים, בדגש על שירות בשלב הפיקוד הזוטרי, 17% מבוגרי התכנית דיווחו כי הם שירותו או משרתים בתפקיד פיקודי בעוד הממוצע הכללי עומד על 14% מקרב כלל המשרתים⁸⁰.

⁷⁸ הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך. (2017). הערכת תכנית "נכונות לשירות ומוכנות לצה"ל".

http://meyda.education.gov.il/files/Rama/meaningful_service_report.pdf

⁷⁹ בסולם של 1-10, ציון של 7-10 נקודות מצוין שביעות רצון גבוהה, ציון של 5-6 נקודות מצוין שביעות רצון בינונית וציון של 1-4 נקודות מצוין שביעות רצון נמוכה.

⁸⁰ אמיר ודמני, ראש ענף תכנון כח אדם סדיר בצה"ל. ועדת החינוך, התרבות והספורט, פרוטוקול מספר 17, 27 במאי 2013. <https://bit.ly/2lYellt>

✓ מוגנות –

- **94%** מהבוגרים דיווח כי **אינם היו מעורבים בתקרית אלימה** בחודש שקדם לריאיון. 4% דיווחו כי היו קורבן באירוע אלים ו- 2% דיווחו כי יזמו תקרית אלימה.
- **97%** מהבוגרים דיווחו כי בחודש שקדם לריאיון **אינם היו מעורבים באירוע של בריונות או פגיעה ברשתות החברתיות**. 2% מהבוגרים דיווחו כי היו קורבן לאירוע מסוג זה ו- 1% מהבוגרים דיווחו כי יזמו אירוע של פגיעה ברשתות החברתיות.
- **94%** מהבוגרים בגילאי חטיבת ביניים ותיכון דיווחו כי **אינם השתמשו בחומרים מסוכנים** (אלכוהול וסמים) בחודש שקדם לריאיון.
- **6%** מכלל הבוגרים דיווחו כי הייתה להם **היתקלות אחת לפחות עם המשטרה**, לאחר שסיימו את התכנית.

✓ תפקוד חברתי –

- כרבע מהבוגרים **מתנדבים (25%)**, נתון הנמוך במעט ביחס להתנדבות בני נוער בכלל האוכלוסייה (32%)⁸¹. רוב רובם של הבוגרים המתנדבים, מתנדבים בקביעות במסגרות התנדבות מתמשכות (79%).
- **24% מהבוגרים בגילאי חטיבה ותיכון משתתפים בתנועת נוער**. נתון הנמוך במעט ביחס לממוצע השתתפות בתנועות נוער בקרב כלל בני הנוער ביישובים בהם התכנית פועלת (26%)⁸².
- **20% מהבוגרים בגילאי חטיבה ותיכון משתתפים בחוגים**, שיעור זה נמוך מהשיעור הארצי שעומד על כ-25%⁸³ מכלל בני-הנוער ביישובים שיש בהם מתנ"סים.

מימוש הפוטנציאל בקרב אוכלוסיות מוחלשות – נוער בסיכון, נוער עולה, נוער ערבי ונוער עם צרכים מיוחדים – נמוך ממימוש הפוטנציאל בקרב אוכלוסיות חזקות. לאור זאת, התכנית שמה לעצמה למטרה לפעול להנגשת פעילויות הפנאי החברתיות עבור בוגרי התכנית ויש לראות באור חיובי את היקף השתלבות בוגרי התכנית בפעילות העשרה חברתיות והתנדבותיות.

✓ תעסוקה –

- בקרב בוגרי התכנית אשר **סיימו את לימודיהם התיכוניים ומעלה** (כולל בוגרים הנמצאים בשירות צבאי / שירות לאומי-אזרחי) **51%** עובדים באופן קבוע, **10%** עובדים לסירוגין ו-**40%** אינם עובדים.

---

⁸¹ הראל-פיש, י', וולש, ש', שטיינמן, נ', לובל, ש', רייז, י', טסלר, ר' וחביב ג'. (2014). נוער בישראל: בריאות רווחה נפשית וחברתית ודפוסי התנהגויות סיכון ברב בני נוער בישראל. <https://www.biu.ac.il/SOC/hbsc/pdf/report2016.pdf>

⁸² משרד החינוך, (2017). סיכום ממצאי הערכה דו-שנתית בתנועות הנוער בישראל. http://meyda.education.gov.il/files/Rama/Tnuot_Noar_2014_2015_Report.pdf

⁸³ כהן, א' ורומי, ש'. (2015). הפנאי בקרב בני נוער בישראל, דו"ח מחקר. https://education.biu.ac.il/sites/education/files/shared/u53/dvkh_svpv_pny_9-10-15.pdf

○ בקרב בוגרי התכנית בגילאי חטיבת הביניים והתיכון 41% עובדים באופן קבוע, 16% עובדים לסירוגין ו-43% אינם עובדים.

מהם: 10% מעידים כי הם עובדים על מנת לסייע בפרנסת המשפחה. היתר עובדים מתוך בחירה אישית ורצון לעצמאות כלכלית (45%), על מנת לחסוך דמי כיס או עבור רכישה משמעותית כדוגמת רישיון נהיגה או טיול (40%), על מנת לרכוש ניסיון תעסוקתי (2%) או מסיבות אחרות (2%).

✓ תפיסת עתיד –

○ תפיסת העתיד של צעירים היא הדרך בה הם רואים את מכלול התכניות שהם מאמינים כי אפשריות לעתידם יחד עם השאיפות, הציפיות והחששות שלהם לגבי עתידם⁸⁴. 57% מבוגרי התכנית מדווחים כי שאיפותיהם לעתידם ולחיייהם הבוגרים ברורות להם וכי הם "יודעים מה הם רוצים לעשות כשהיו גדולים". ל-93% מהם ברורה הדרך ומה עליהם לעשות כדי לממש את שאיפותיהם.

○ 76% מתוך כלל מדגם⁸⁵ בוגרי התכנית שואפים לרכוש השכלה גבוהה.

✓ שביעות רצון של הבוגר מחייו –

○ הרוב המוחלט של הבוגרים (94%) מביעים שביעות רצון גבוהה⁸⁶ מחייהם.

○ רובם המוחלט (95%) של הבוגרים מאמינים במידה גבוהה⁸⁷ כי עומדים לרשותם המשאבים (כוחות פנימיים, יכולות, ידע, תמיכה של משפחה, חברים ואנשי מקצוע) כדי להתמודד עם אתגרי החיים, כפי שהם תופסים אותם, ורובם המוחלט (95%) מביע מוטיבציה גבוהה⁸⁸ להצלחה ולהתמודדות.

✓ סביבת מגורים –

○ רובם המכריע של בוגרי התכנית (97%) עדיין מתגוררים בבית הוריהם. נתון התואם את גילם הצעיר ושלב חייהם של בוגרי התכנית.

✓ תפיסת התרומה של פותחים עתיד לבוגר –

○ הרוב הגדול של הבוגרים מדווח על השפעה גבוהה⁸⁹ לפותחים עתיד עליהם בתחומים בהם מפעילה התכנית התערבות מכוונת – כשהמוביל הוא התחום האישי⁹⁰ (76%) ולאחריו, התחום החברתי⁹¹ (76%) והתחום הלימודי⁹² (69%).

⁸⁴ Seginer, R. (1988). Adolescents facing the future: Cultural and sociopolitical perspective. *Youth and Society*, 19(3), pp. 314-333

⁸⁵ מקרב 184 משיבים על שאלה זו מתוך כלל המדגם הארצי.

⁸⁶ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.74.

⁸⁷ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.50.

⁸⁸ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.41.

⁸⁹ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ-7 בסולם של 1-10.

⁹⁰ ציון ממוצע של 7.79 בסולם של 1-10.

⁹¹ ציון ממוצע של 7.72 בסולם של 1-10.

⁹² ציון ממוצע של 7.16 בסולם של 1-10.

- בתחום המשפחתי חלוקים ביניהם הבוגרים לגבי מידת ההשפעה של התכנית לאורך השנים, כאשר כמחצית ויותר מדווחים על **השפעה גבוהה**⁹³ (59%). ממצא זה אינו מפתיע שכן, חלק מהעבודה עם הוריהם נסתר מעיני הילדים והנוער. בנוסף, קשה מבחינה רגשית והכרתית לייחס שינויים במרקם היחסים המשפחתי האינטימי לגורמי חוץ.
- הרוב המוחלט של הבוגרים (93%) **רואים את הנאמן כמי שסייע להם במידה גבוהה**⁹⁴ **להצליח בחיים.**

* * * * *

---

⁹³ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 6.54.

⁹⁴ אחוז המשיבים בציון הגבוה מ- 7 בסולם של 1-10, בציון ממוצע של 8.72.